

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Opzegtermijnen

Vries, G.J.P. de

Citation

Vries, G. J. P. de. (2004). Opzegtermijnen. *Bw-Krant Jaarboek*, 20, 87-106. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/36856>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/36856>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Opzegtermijnen

*G.J.P. de Vries**

1. INLEIDING

Bij de ‘rekkelijkheid en betrekkelijkheid’ van opzegtermijnen zal men spontaan denken aan onderwerpen als variabiliteit in de lengte van deze termijnen of aan hun eventuele inwisselbaarheid voor een door de opzeggende partij aan de opgezegde partij te betalen geldbedrag. Deze onderwerpkeuze – de rekkelijkheid en betrekkelijkheid van opzegtermijnen, te illustreren aan hun variabiliteit en inwisselbaarheid – lijkt zich naadloos te voegen in deze postmoderne tijden waarin de deconstructieve taak van de humaniora wordt beklemtoond,¹ maar zal ook haar beperkingen blijken mee te brengen.

2. HET UITGANGSPUNT: ‘VUISTREGELS’ INZAKE OPZEGTERMIJNEN

De ‘rekkelijkheid en betrekkelijkheid’ van opzegtermijnen laten zich lastig illustreren aan de hand van wettelijke bepalingen van dwingend recht dienaangaande, zoals de termijnen in acht te nemen bij de opzegging van overeenkomsten als de huur van woonruimte en zogenaamde ‘middenstandsbedrijfsruimte’ (vgl. afd. 7.4.4 BW) of van de arbeidsovereenkomst. Dit niet omdat deze regelingen genoemde variabiliteit of inwisselbaarheid van opzegtermijnen zouden uitsluiten: zo is de bij een opzegging van huur van woonruimte in acht te nemen termijn tot op zeker hoogte variabel (vgl. art. 7:271 lid 5 BW) en kan de partij die een arbeidsovereenkomst opzegt, de hierbij in acht te nemen termijn wel degelijk voor een door haar te betalen geldbedrag inwisselen (vgl. art. 7:677 lid 1, tweede zin en lid 2 BW). Probleem is veeleer dat de ruimte die bedoelde wettelijke bepalingen in voorkomend geval bieden, door de wetgever nauw is afgegrensd, zodat de variabiliteit van opzegtermijnen en hun inwisselbaarheid voor een

* Mr. G.J.P. de Vries is universitair hoofddocent aan de Universiteit van Amsterdam en verbonden aan het Amsterdams Instituut voor Privaatrecht.

1. Vgl. Jacques Derrida, *L’Université sans condition*, Paris 2001, p. 65.

geldbedrag grotendeels vastliggen. Men neme bovenvermeld art. 7:271 lid 5 BW:

‘Bij de opzegging moeten de volgende termijnen in acht worden genomen:

- a. bij de opzegging door de huurder: een termijn gelijk aan de tijd die tussen twee opeenvolgende voor betaling van de huurprijs overeengekomen dagen verstrijkt, doch niet korter dan een maand en niet langer dan drie maanden;
- b. bij opzegging door de verhuurder: een termijn niet korter dan drie maanden, voor elk jaar dat de huurder krachtens overeenkomst ononderbroken het gehuurde in gebruik heeft gehad verlengd met een maand tot ten hoogste zes maanden.’

De observatie dat de wet de variabiliteit en inwisselbaarheid van opzegtermijnen vergaand aan banden legt, is voorts niet slechts geldig voor wettelijke bepalingen van dwingend recht, zoals bovenvermelde, zij is evenzeer van toepassing op wettelijke bepalingen van regelend recht. Wanneer het *ius dispositivum* in een opzegtermijn voorziet en partijen hiervan niet zijn afgeweken, staat deze termijn daarmee óók vast en zal zij in beginsel niet kunnen worden ingewisseld voor een geldbedrag: zo zal de partij die een huurovereenkomst voor onbepaalde tijd opzegt van een onroerende zaak die noch woonruimte noch bedrijfsruimte is, welke opzegging naar luid van art. 7:228 lid 2, tweede zin BW ‘op een termijn van tenminste een maand’ dient te geschieden, deze overeenkomst slechts kunnen opzeggen met inachtneming van genoemde termijn en niet in staat zijn zich vóór de afloop van deze termijn van de overeenkomst te ontdoen onder betaling van een geldbedrag. En wanneer een wettelijke bepaling van regelend recht voorziet in een opzegtermijn die de opzeggende partij voor een geldbedrag kan inwisselen, is dit onderwerp daarmee evenzeer afgekaart als wanneer de desbetreffende bepaling van dwingend recht was geweest: zo staat ook op grond van art. 7:408 BW, dat van regelend recht is, vast dat de opdrachtgever die de door hem verleende opdracht op staande voet opzegt, niet gehouden is de overeenkomst van opdracht gedurende enigerlei termijn uit te dienen, maar in plaats daarvan op voet van art. 7:411 BW aan de opgezegde opdrachtnemer (een deel van) het overeengekomen loon verschuldigd is.² Wél staat het partijen uiteraard – en nog wel per definitie – vrij van wettelijke bepalingen van regelend recht als bovengenoemde af te wijken, maar

2. Vgl. HR 23 mei 2003, *NJ* 2003, 518 (Graan Management/PeHa Holding c.s.) voor een recente toepassing van deze opzeggeregelingen op een bemiddelingsovereenkomst.

ook dán is het onderwerp afgekaart en wel door de desbetreffende partijafspraak.

De rekkelijkheid en betrekkelijkheid van opzegtermijnen komen paradoxaal genoeg pas werkelijk in het spel wanneer wettelijke bepalingen (en bedingen) inzake deze termijnen ontbreken. Men neme de opzegging van de distributieovereenkomst, welke overeenkomst de Nederlandse wetgever³ in het geheel niet heeft geregeld. Aan de opzegging van de distributieovereenkomst door de leverancier en vooral aan de hierbij door de leverancier in acht te nemen termijn wordt in de rechtsgeleerde literatuur buitengewoon veel aandacht besteed.⁴ Met name Smit en Barendrecht hebben de discussie aangezwengeld met hun vaststelling dat de rechtspraak inzake de opzegging van deze overeenkomst tekort schiet in haar rechtsvormende taak, met name voor wat betreft de hierbij in acht te nemen termijn⁵ en dat het tijd wordt een systeem van opzeggingsregels te ontwerpen dat beter 'werkbaar' is.⁶

Men kan zich echter afvragen of met deze wending van het blikveld niet ook het onderhavige onderwerp – de rekkelijkheid en betrekkelijkheid van opzegtermijnen – principieel van karakter verandert. Deze rekkelijkheid en betrekkelijkheid lijken aldus immers niét langer dienst te kunnen doen als een in kaart te brengen maatschappelijke trend of zelfs als een nastrevenswaardig of zelfs hoogst eigentijds

3. Dit is anders in België, waar de distributieovereenkomst althans deels is geregeld in de Loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée.
4. Vgl. F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten. Tekortschietend jurisprudentierecht', *Advocatenblad* 1993, p. 369 e.v.; J.M. Barendrecht, 'De redelijkheid en billijkheid en het einde van de distributieovereenkomst', *NJB* 1994, p. 561 e.v.; F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten: naar een werkbaar systeem', *NJB* 1994, p. 567 e.v.; J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, *Distributieovereenkomsten*, Deventer: Kluwer 1997, nr. 207 e.v.; C.A.M. van de Paverd, *De opzegging van distributieovereenkomsten. Een onderzoek naar de regels betreffende de opzegging van duurovereenkomsten, in het bijzonder naar de grondslagen daarvan* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 1999 en J.G.J. Rinkes, 'Opzegging van distributieovereenkomsten', *Dossier* nr. 44/december 2000.
5. Vgl. behalve de in de vorige noot vermelde vindplaatsen ook F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten: naar een werkbaar systeem', *NJB* 1994, p. 567 e.v. en J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, a.w., nr. 219 e.v.
6. Vgl. met name F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten. Tekortschietend jurisprudentierecht', *Advocatenblad* 1993, p. 369 e.v. en J.M. Barendrecht, a.w., p. 561 e.v.

– want postmodern – doel: aan een noodzakelijke voorwaarde voor deze exercities, een object dat vatbaar is voor relativering, lijkt dan immers niet langer te zijn voldaan. De rekkelijkheid en betrekkelijkheid van opzegtermijnen dreigen met deze wending te degraderen tot een – liefst snel weg te werken – probleem.

Hiermee is deze schets van de uitgangssituatie echter nog niet afgerond. Waarnemers die, zoals bovengenoemde rechtsgeleerde auteurs, een vacuüm constateren – vaststellen dat de rechtspraak inzake termijnen in acht te nemen bij de opzegging van distributieovereenkomsten ‘tekort schiet’ in haar rechtsvormende taak –, plegen te worden bevangen door *horror vacui*. Vandaar dat deze auteurs het door hen geconstateerde vacuüm vervolgens eigenhandig zijn gaan opvullen en wel door de rechtspraak zogeheten ‘vuistregels’ aan te reiken ter bepaling van de bij de opzegging van een distributieovereenkomst in acht te nemen termijn.

Hoewel met deze vuistregels beoogd is het geconstateerde ‘tekort’ van het jurisprudentierecht op te heffen, staan zij daar ook zeker niet los van: de vuistregels pretenderen in feite niet meer dan het jurisprudentierecht te stroomlijnen en wel zo dat een werkbaar systeem van opzegtermijnen ontstaat.⁷ De ‘vuistregels’ zijn dus uiteindelijk terug te voeren op de rechtspraak. Beide ‘vuistregels’ – zowel die van Smit als de hierop voortbordurende regel van Barendrecht en Van Peurseem – baseren de lengte van de termijn die een leverancier bij zijn opzegging van de distributieovereenkomst in acht moet nemen, in het voetspoor van de rechtspraak op de tijd gedurende welke deze overeenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht is geweest.⁸

7. Deze bescheidenheid van de auteurs heeft waarschijnlijk van doen met de reserves die zij met betrekking tot hun eigen positie voelen: zo zeggen Barendrecht en Van Peurseem te onderkennen dat zij ‘niet de meest aangewezenen zijn om deze keuze te maken. Het beste zou wellicht zijn als organisaties van bij distributieovereenkomsten betrokkenen tot een richtlijn zouden komen, danwel dat betrokken rechters die zouden vaststellen, zoals de kantonrechters dat hebben gedaan voor de vergoedingen in het kader van de ontbinding van arbeidsovereenkomsten’ (a.w., nr. 221).
8. Ook naar Belgisch recht weegt deze looptijd van de distributieovereenkomst het zwaarst (vgl. J.-P. Fierens en P. Kileste, ‘Chronique de jurisprudence: La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée (1977-1986)’, *Journal des Tribunaux*, nr. 5442, 1987, p. 696 en P. den Hollander en P. Kileste, ‘Examen de jurisprudence. La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à →

De vuistregel van Smit:⁹

Duur overeenkomst	Opzegtermijn
0 tot 2 jaar	3 maanden
2 tot 4 jaar	6 maanden
4 tot 10 jaar	8 à 12 maanden
10 jaar of langer	1 à 2 jaar

De vuistregel van Barendrecht en Van Peursesem:¹⁰

Duur overeenkomst	Opzegtermijn
0 tot 2 jaar	3 maanden
2 tot 10 jaar	1,2 maand per jaar erbij
10 jaar	1 jaar
meer dan 10 jaar	0,8 maand per jaar erbij tot maximaal 3 jaar

Hoewel deze vuistregels de door de leverancier bij de opzegging van de distributieovereenkomst in acht te nemen termijn met dezelfde mate van detaillering bepalen als sommige wettelijke bepalingen inzake de opzegtermijn,¹¹ verschillen zij, zoals de opstellers van deze regels zelf ook aangeven,¹² sterk van deze bepalingen door hun verhoogde vatbaarheid voor nuancering aan de hand van de omstandigheden van het zich voordoende opzeggingsgeval. Dat deze regels aldus inderdaad niet meer dan ‘vuistregels’ opleveren, brengt dus mee dat hun ‘rekkelijkheid en betrekkelijkheid’ juist prominent aan bod kunnen komen.

In het onderstaande zal worden gepoogd een indruk te geven van de omstandigheden die invloed uitoefenen op de lengte van de termijn die de leverancier in acht moet nemen wanneer deze de overeenkomst met zijn distributeur wil opzeggen. Uit de hierboven weergegeven

→ durée indéterminée (1987-1992)’, *Tijdschrift voor Belgisch Handelsrecht* 1993, p. 54, waaromtrent J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peursesem, a.w., nr. 218).

9. Vgl. F.M. Smit, ‘Opzegging van distributieovereenkomsten. Tekortschietend jurisprudentierecht’, *Advocatenblad* 1993, p. 371.
10. Vgl. J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peursesem, a.w., nrs. 219-222.
11. Vgl. art. 7:437 lid 1 BW inzake de door de principaal in acht te nemen termijn bij de opzegging van de agentuurovereenkomst, een met de distributieovereenkomst vergelijkbare overeenkomst.
12. Vgl. F.M. Smit, ‘Opzegging van distributieovereenkomsten. Tekortschietend jurisprudentierecht’, *Advocatenblad* 1993, p. 371. en J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peursesem, a.w., nrs. 221 en 223.

‘vuistregels’ blijkt dat één omstandigheid – de reeds genoemde tijd gedurende welke een distributieovereenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht is geweest – met name maatgevend is ter bepaling van deze termijn; zaak is dan te bezien welke andere omstandigheden van het geval hiertoe meewegen. Daarna zal worden bezien of en in hoeverre de aldus bepaalde opzegtermijn inwisselbaar is voor een door de opzeggende partij te betalen geldbedrag.

3. WAT BUITEN BESCHOUWING BLIJFT: ‘ONVOORZIENE OMSTANDIGHEDEN’ DIE EEN TUSSENTIJDSE OPZEGGING EN ‘DRINGENDE REDENEN’ DIE EEN OPZEGGING OP STAANDE VOET RECHTVAARDIGEN

Een tweetal omstandigheden van het geval dat bij sommige opzeggingen een rol kan spelen, zal hier buiten beschouwing blijven: ‘onvoorziene omstandigheden’ als bedoeld in art. 6:258 BW die een tussentijdse opzegging van een overeenkomst voor bepaalde tijd rechtvaardigen alsook zogenaamde ‘dringende redenen’ (ook wel: ‘zwaarwichtige’ redenen) die een opzegging op staande voet rechtvaardigen.

Achtergrond van het buiten beschouwing laten van ‘onvoorziene omstandigheden’ die een tussentijdse opzegging van een overeenkomst voor bepaalde tijd rechtvaardigen, is dat de termijnen die hier in het geding zijn de opzegging van distributieovereenkomsten voor ‘onbepaalde’ tijd betreffen, dat wil zeggen overeenkomsten waarvan het einde door partijen open is gelaten, overeenkomsten met een ‘open’ einde. In dergelijke gevallen is, zoals hieronder nader zal worden uitgewerkt, een bevoegdheid om de overeenkomst door opzegging voor de toekomst te beëindigen onmisbaar. De door de leverancier bij deze opzegging in acht te nemen termijn strekt er dan primair toe de opgezegde distributeur tijd en gelegenheid te bieden om met een andere leverancier een overeenkomst te sluiten welke de opgezegde overeenkomst min of meer kan vervangen of zich anderszins in te stellen op de nieuwe situatie die na de beëindiging van de overeenkomst zal intreden.¹³ Slechts op de termijn in acht te nemen

13. Vgl. J.F.M. Strijbos, *Opzegging van duurovereenkomsten* (diss. KUN) Deventer: Kluwer 1985, p. 110, G.J.P. de Vries, *Opzegging van obligatoire overeenkomsten* (diss. Amsterdam UvA) Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1990, p. 337 en C.A.M. van de Paverd, a.w., p. 102. Deze strekking van de opzegtermijn wordt ook benadrukt in de arresten van de Hoge Raad van 21 juni 1991, *NJ* 1991, 742 (Mattel/Borka) →

bij de opzegging van deze distributieovereenkomsten voor ‘onbepaalde’ tijd hebben de hierboven weergegeven ‘vuistregels’ betrekking.

Hieruit volgt dat omstandigheden die relevant zijn voor de tussentijdse opzegging van overeenkomsten voor bepaalde tijd, bij voorbeeld van een distributieovereenkomst voor 5 jaren, in dit kader buiten beschouwing dienen te blijven.

Deze conclusie spreekt in zoverre niet voor zich dat opzeggingen gewoonlijk geacht worden ‘duurovereenkomsten’ te betreffen en onder duurovereenkomsten niet alleen overeenkomsten voor onbepaalde tijd worden begrepen, maar óók die voor bepaalde tijd.

Wat echter de doorslag behoort te geven is de functie die de opzegging van een overeenkomst vervult en deze verschilt hemelsbreed al naar gelang de opzegging de onderhavige distributieovereenkomsten voor onbepaalde tijd betreft dan wel een distributieovereenkomst voor bepaalde tijd. Volgens de Hoge Raad is een tussentijdse opzegging door de leverancier van een distributieovereenkomst voor bepaalde tijd slechts toelaatbaar in geval van ‘onvoorzien, dat wil zeggen niet in de overeenkomst verdisconteerde, omstandigheden die niet voor rekening van de opzeggende partij komen en die van zo ernstige aard zijn dat de wederpartij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid instandhouding van de overeenkomst niet mag verwachten’ (HR 21 oktober 1988, *NJ* 1990, 439 (Mondia/Calanda)).¹⁴ De uit deze toetsingsmaatstaf volgende terughoudendheid¹⁵ ten aanzien van een tussentijdse opzegging van een overeenkomst voor bepaalde tijd ligt ook voor de hand: door een dergelijke overeenkomst tussentijds, dat wil zeggen voortijdig, op te zeggen, breekt de opzeggende partij het door haar gegeven woord, zodat een dergelijke opzegging in hoge mate rechtvaardiging behoeft.

→ en HR 29 mei 1998, *NJ* 1998, 641 (Elinga/British Wool) inzake de opzegging van distributieovereenkomsten. In dezelfde zin voor wat betreft het Belgisch recht C. Jassogne, *Traité pratique de droit commerciale II*, E. Story-Scientia, 1992, nr. 947, waaromtrent J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, a.w., nr. 218.

14. Men bedenke hierbij dat de in art. 6:258 BW voorziene bevoegdheid van een partij om op grond van geschetste omstandigheden aan de rechter ontbinding van de overeenkomst of een wijziging van haar gevolgen te vragen, niét aan de geldigheid van een dergelijke opzegging in de weg hoeft te staan (vgl. HR 25 juni 1999, *NJ* 1999, 602 (Vereniging voor de Effectenhandel/CSM)).
15. Vgl. behalve de Parlementaire Geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Boek 6, p. 969 en 974 ook HR 19 november 1993, *NJ* 1994, 156 en 20 februari 1998, *NJ* 1998, 493.

Dit is heel anders in onze uitgangssituatie waar de opzegging een overeenkomst voor onbepaalde tijd betreft. Een opzegging die een dergelijke overeenkomst betreft, is niet alleen geenszins met het gegeven woord in strijd, zij is in het licht van de partijautonomie zelfs onmisbaar. Dit argument is als volgt verwoord door Van de Paverd:¹⁶

‘Onder normale omstandigheden is de opzegging de enige mogelijkheid om de overeenkomst en de daaruit voortvloeiende (voortdurende en/of elkaar opvolgende) verbintenissen te doen eindigen. Evenals de bevoegdheid om de verbintenissen aan te gaan, vloeit de bevoegdheid om op deze wijze aan de, anders ‘eeuwig’-durende (opvolging van) verbintenissen een einde te maken, mijns inziens voort uit het autonomiebeginsel.’

Hieruit volgt dat aan de opzegging van overeenkomsten voor onbepaalde tijd gewoonlijk juist níet de eis van een in rechte te toetsen reden wordt gesteld,¹⁷ laat staan van een reden die zo zwaarwichtig is

16. A.w., p. 62.

17. Vgl. G.J.P. de Vries, a.w., p. 346 e.v. voor wat de opzegging van overeenkomsten voor onbepaalde tijd in het algemeen en J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurseem, a.w., nr. 212 en C.A.M. van de Paverd, a.w., p. 96 voor wat betreft de opzegging van distributieovereenkomsten. Voor wat betreft deze laatste overeenkomst lijkt op het eerste oog iets anders te volgen uit het arrest van de Hoge Raad van 3 december 1999, *NJ* 2000, 120 (Latour/De Bruijn). Volgens dit arrest vindt de in het cassatiemiddel verdedigde opvatting dat een distributieovereenkomst als de onderhavige – een distributieovereenkomst die in oktober 1987 voor onbepaalde tijd was aangegaan en in juli 1993 onder opgave van gronden tegen augustus 1994 was opgezegd – altijd opzegbaar is in die zin dat de leverancier ook zonder grond mag opzeggen en dat die opzegging altijd tot gevolg heeft dat de overeenkomst wordt geëindigd ‘in haar algemeenheid geen steun in het recht. Bij gebreke van een wettelijke of contractuele regeling daaromtrent zal de vraag of de opzegging in een concreet geval het beoogde rechtsgevolgen heeft gehad, beantwoord moeten worden aan de hand van de omstandigheden van het geval. Ook indien uit de aard van een specifieke distributieovereenkomst zou volgen dat zij in beginsel zonder meer opzegbaar is, kunnen eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de concrete omstandigheden van het geval meebrengen dat opzegging slechts tot beëindiging van de overeenkomst leidt indien een voldoende zwaarwegende grond voor opzegging bestaat.’ De omstandigheden van dit opzeggingsgeval maken naar mijn mening echter duidelijk dat deze beslissing toch níet de sweeping statement is die zij lijkt te zijn: in feite behelst deze beslissing van de Hoge Raad niet meer dan een sanctiëring van het oordeel van de feitenrechter dat het geen pas geeft dat een leverancier die er op geen enkele manier in is geslaagd de gronden die hij aan zijn opzegging ten grondslag had gelegd te onderbouwen, op grond van dergelijke kennelijke non-argumenten een einde kan maken aan een reeds meer dan 100 jaar bestaande handelsrelatie met zijn distributeur.

dat zij de tussentijdse opzegging zou kunnen rechtvaardigen van een overeenkomst voor bepaalde tijd.

Wanneer de eis van een dergelijke reden, vaak 'dringende' of 'zwaarwichtige' reden geheten, bij wijze van uitzondering tóch aan een opzegging van een overeenkomst voor onbepaalde tijd wordt gesteld, pleegt zij er dan ook niet toe te strekken deze opzegging zélf te rechtvaardigen, maar de uitzonderlijke omstandigheid dat deze opzegging haar beslag krijgt 'op staande voet'.¹⁸

Uit een en ander volgt dat van de omstandigheden van het geval die hun invloed plegen uit te oefenen op de lengte van de opzegtermijn, zowel dienen te worden uitgezonderd 'onvoorziene omstandigheden' welke ten grondslag liggen aan de tussentijdse opzegging van een overeenkomst voor bepaalde tijd alsook 'dringende redenen' die de uitzonderlijke situatie rechtvaardigen dat de opzegging van een overeenkomst voor onbepaalde tijd haar beslag krijgt op staande voet.

4. DE VARIABILITEIT VAN 'VUISTREGELS'

Blijkens bovenvermelde 'vuistregels' pleegt de rechtspraak opzegtermijnen primair te baseren op de tijd gedurende welke de distributieovereenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht is geweest. Als gezegd, oefenen echter ook andere omstandigheden dan deze looptijd van de distributieovereenkomst invloed uit op de lengte van de door de leverancier in acht te nemen opzegtermijn.

Als factoren die hierbij blijkens de jurisprudentie mede een rol spelen, kunnen worden genoemd:

- de mate waarin de distributeur voor zijn omzet afhankelijk is van de producten welke de leverancier ingevolge de op te zeggen overeenkomst heeft geleverd;¹⁹

18. Vgl. F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten. Tekortschietend jurisprudentierecht', *Advocatenblad* 1993, p. 370; J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peursem, a.w., nr. 238 e.v. en C.A.M. van de Paverd, a.w., p. 99 e.v. In de Principles of Commercial Agency, Franchise and Distribution van de Study Group on a European Civil Code, de opvolger van de Lando Commissie, is de Unilateral Ending 'for Urgent and Important Reasons' dan ook geregeld in een Article, Art. 1:305, dat los staat van het algemene Article over Unilateral Ending Contract for Indefinite Period, Art. 1:302.

19. Vgl. bij voorbeeld Hof Amsterdam 27 maart 1986, *KG* 1989, 121 (Edor/Matchbox).

- de mate waarin de distributeur in redelijk vertrouwen op het voortduren van de distributieovereenkomst investeringen heeft gepleegd;²⁰
- de tijd die de distributeur nodig zal hebben om met een andere leverancier een overeenkomst te sluiten welke de opgezegde overeenkomst min of meer kan vervangen of zich anderszins in te stellen op de nieuwe situatie die met de beëindiging van de overeenkomst zal intreden;²¹
- het gewicht van de reden die aan de opzegging ten grondslag ligt (en waarschuwingen van de leverancier die eventueel aan deze opzegging vooraf zijn gegaan).²²

Terwijl bovenvermelde ‘vuistregels’ een criterium ter bepaling van de opzegtermijn bieden dat zonder onderscheid voor alle distributieovereenkomsten geldt – de tijd gedurende welke een distributieovereenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht is geweest laat nu eenmaal geen ruimte voor moduleren –, is elk van zojuist genoemde factoren (de afhankelijkheid van de distributeur van de producten van de leverancier, de omvang van de investeringen die distributeur heeft gedaan, de tijd die vereist is om een overeenkomst te sluiten die de opgezegde overeenkomst kan vervangen en de reden voor deze opzegging) juist toegesneden op de omstandigheden die zich voordoen ten aanzien van de in concreto op te zeggen distributieovereenkomst. Het zijn dan ook vooral deze factoren die elk voor zich de ‘rekkelijkheid en betrekkelijkheid’ van opzegtermijnen in het licht stellen.

Voor de meeste van deze factoren is óók een plaats ingeruimd in het ontwerp voor de Principles of Commercial Agency, Franchise and

20. Vgl. bij voorbeeld Pres. Rb. Rotterdam 8 juni 1990, *KG* 1991, 101 (VDK/Mori Seiki). Volgens HR 30 november 1990, *NJ* 1991, 187 (Peugeot/De Jong) kunnen dergelijke investeringen ook meebrengen dat een door partijen overeengekomen bevoegdheid tot opzegging door de leverancier niet van toepassing was, omdat deze toepasselijkheid naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn (vgl. art. 6:248 lid 2 BW).
21. Vgl. bij voorbeeld de arresten van de Hoge Raad van 21 juni 1991, *NJ* 1991, 742 (Mattel/Borka) en 29 mei 1998, *NJ* 1998, 641 (Elinga/British Wool) alsook Rb. 's-Hertogenbosch 30 december 1994, *NJKort* 1995, 11 (Dr. Oetker/Expim).
22. Vgl. bijvoorbeeld Pres. Rb. Haarlem 11 december 1990, *KG* 1991, 34 (Commandeur/Volvo) alsook J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, a.w., nr. 223, die echter hun reserves uitspreken ten aanzien van het termijn verkortende effect van waarschuwingen van de leverancier die aan diens opzegging voorafgaan.

Distribution van de Study Group on a European Civil Code,²³ de opvolger van de Lando-commissie. Zo blijkt althans uit Art. 1:302 van deze Principles dat een enuntiatieve opsomming geeft van de factoren die meetellen ter bepaling van de termijn die de leverancier bij zijn opzegging in acht dient te nemen.²⁴

(1) Either party to a contract for an indefinite period may end the contract by giving notice of reasonable length (art. 6:109 PECL).

(2) Whether a notice is of reasonable length depends, among other factors, on

- (a) the time the contract has lasted,
- (b) reasonable investments made,
- (c) the time it will take to find a reasonable alternative, and
- (d) usages.

(3) A notice period of one month for each year during which the contract has lasted, with a maximum of 36 months, is presumed to be reasonable.

(4) The notice period for the principal, the franchisor or the supplier is to be no shorter than one month for the first year, two months for the second, three months for the third, four months for the fourth, five months for the fifth and six months for the sixth and subsequent years during which the contract has lasted. Parties may not derogate from this provision.⁷

Genoemde factoren, die aan het recht van een achttal lid-Staten van de Europese Unie zijn ontleend,²⁵ stemmen grotendeels overeen met die welke in de Nederlandse jurisprudentie van belang bleken.

De punten van verschil die kunnen worden gesignaleerd, hebben op een enkele uitzondering na niet veel om het lijf.

Zo komt mij van weinig belang voor dat de tijd gedurende welke de overeenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht is geweest, die centraal staat in de Nederlandsrechtelijke ‘vuistregels’, in Art. 1:302 van de Principles of Commercial Agency, Franchise and Distribution lijkt te zijn gedegradeerd tot een factor ter bepaling van de opzegtermijn als alle andere. Naar mijn mening is het woord ‘lijkt’ hier zeker op zijn plaats: Art. 1:302 van deze Principles vermeldt dit

23. Het betreft hier de van 21 mei 2003 daterende draft van deze Principles door het Amsterdam Team van genoemde Study Group.

24. Deze factoren zijn ook bepalend voor de termijn die de distributeur bij zijn opzegging in acht dient te nemen. Aangezien Art. 1:302 is opgenomen in het Chapter over ‘General Provisions’, bepalen deze factoren voorts ook de termijn die bij de opzegging van een agentuur- of franchiseovereenkomst in acht dient te worden genomen.

25. Vgl. p. 10 e.v. van de Notes bij Art. 1:302 in de – van 24 mei 2002 daterende – draft van Long-Term Commercial Contracts van het Amsterdam Team van de Study Group on a European Civil Code.

criterium met opzet²⁶ als eerste in aanmerking te nemen factor (vgl. paragraaf (2)), werkt haar als enige uit (vgl. paragraaf (3)) én kent haar de status van semi-dwingend recht toe (vgl. paragraaf (4)).

Van weinig belang lijkt mij dat Art. 1:301 van de Principles de afhankelijkheid van de distributeur van de produkten van leverancier niet als in aanmerking te nemen factor vermeldt: deze afhankelijkheid zal immers indirect toch ten toets komen bij de in paragraaf (2) van dit Article onder b) ('reasonable investments made') en c) ('the time it will take to find a reasonable alternative') vermelde factoren.

Ook de vermelding van 'usages' in Art. 3:102 van de Principles of Commercial Agency, Franchising and Distribution als in aanmerking te nemen factor, welke in de Nederlandse jurisprudentie nagenoeg ontbreekt, is weinig opzienbarend: nóg meer dan hun basis, de Principles of European Contract Law,²⁷ hebben eerstgenoemde Principles de behoeften van het internationale bedrijfsleven op het oog²⁸ en terzake van dergelijke contracten spelen 'usages' nu eenmaal een grotere rol dan bij contracten in de nationale sfeer tussen non-specifieke partijen.²⁹

Wél van belang lijkt mij echter dat Art. 1:302 van de Principles als factor niét het gewicht van de reden vermeldt die aan de opzegging ten grondslag ligt. Misschien is een en ander ingegeven door de gedachte dat deze kwestie reeds wordt ondervangen door Art. 1:304 van de Principles inzake 'Unilateral Ending for Urgent and Important Reasons'. Laatstgenoemd Article bestrijkt het hierboven vermelde specifieke geval van een opzegging 'op staande voet' op grond van een zogenaamde 'dringende' of 'zwaarwichtige' reden (vgl. par. 3). De aanwezigheid van een dergelijke reden verhindert de opzeggende

26. Vgl. het Comment bij Art. 1:302 onder G (a) The Time the Contract has lasted, aan te treffen op p. 43 van eerder genoemde van 31 mei daterende draft van de Principles van de Amsterdam Group van de Study Group on a European Civil Code.

27. Vgl. *The Principles of European Contract Law*, Part I and II, Combined and Revised, Prepared by the Commission of European Contract Law, O. Lando en H. Beale (eds), Kluwer Law International, The Hague/London, Boston 2000, p. xxv en O. Lando, 'Is Codification needed in Europe? Principles of European Contract Law and their relationship to Dutch law', in: *European Review of Private law* 1993, p. 157 e.v. Vgl. de Articles 2:105, 2:106, 2:210 PECL voor enige voorbeelden van op het internationale bedrijfsleven toegesneden bepalingen.

28. De eerder genoemde draft van de Amsterdam Group van 24 mei 2002 vaart dan ook onder de vlag van 'Long-Term Commercial Contracts'.

29. Vgl. aangaande dit laatste G.C.J.J. van den Bergh, *Wet en gewoonte*, 1982.

partij echter geenszins de overeenkomst toch op te zeggen op een termijn, die dan uiteraard korter mag zijn dan die welke zonder dergelijke reden in acht zou moeten worden genomen. Ook kan zich voordoen dat de opzeggende partij een reden voor opzegging kan aanvoeren die wel niet de urgentie en het gewicht van een 'dringende' reden heeft, maar desalniettemin wel degelijk iets om de hakken heeft en ook dan is een verkorting van de zonderdien geldende opzegtermijn geïndiceerd. Alle grond dus om in navolging van de Nederlandse jurisprudentie de reden die aan de opzegging ten grondslag ligt in Art. 1:302 van de Principes te vermelden als factor die de lengte van de opzegtermijn kan beïnvloeden.

5. DE INWISSELBAARHEID VAN DE OPZEGTERMIJN VOOR EEN GELDBEDRAG

Wanneer een distributieovereenkomst op haar einde loopt, zoals na opzegging door de leverancier, is het met name niet in diens belang dat deze overeenkomst als gevolg van de door hem in acht te nemen termijn nog lang van kracht zal blijven: aangezien het de distributeur niet makkelijk zal vallen om de producten van de leverancier op dezelfde voet aan de man te brengen als vóór de opzegging, zal de leverancier zijn hart vasthouden voor het effect dat de houding van de distributeur – tóch al niet meer zijn gedroomde boegbeeld – gedurende de opzegtermijn zal sorteren bij diens afnemers; voorts zal de leverancier de neiging vertonen zijn aandacht te verleggen naar degene die de distributeur in de toekomst gaat vervangen of naar de nieuw door hem op te zetten distributieafdeling in eigen huis. Daarom zal de leverancier in het algemeen niet blij zijn met de door hem in acht te nemen opzegtermijn: deze sorteert immers het effect dat deze overeenkomst onverkort van kracht blijft³⁰ en opzegtermijnen kunnen, zoals hierboven bleek, fors uitpakken. Inachtneming van de opzegtermijn zal daarentegen bij de opgezegde distributeur in het algemeen op weinig bezwaren stuiten: de omstandigheid dat de opgezegde distributieovereenkomst gedurende deze termijn onverkort van kracht blijft, stelt hem juist in staat op de oude voet winst te blijven maken,

30. Hieraan zij toegevoegd dat 'het recht van de distributeur om de gebruikelijke orders te plaatsen ook geldt indien de nieuwe leverantieverplichting na het einde van de distributieovereenkomst zou moeten worden nagekomen' (HR 29 mei 1998, *NJ* 1998, 641 (Elinga/British Wool)).

zodat deze conform de strekking van de opzegtermijn tijd en gelegenheid krijgt om een overeenkomst met een andere leverancier te sluiten die de opgezegde overeenkomst kan vervangen dan wel anderszins op het nakende einde van deze laatste overeenkomst te anticiperen.

In literatuur en rechtspraak zijn aanzetten te vinden voor een bevoegdheid van de leverancier om zijn verbintenis de overeenkomst gedurende de opzegtermijn uit te dienen in te wisselen voor een aan de distributeur te betalen geldbedrag:³¹ zo zou de leverancier in staat zijn zich snel van zijn knellende banden met de huidige distributeur te ontdoen tegen betaling van een geldbedrag dat deze laatste compensatie biedt voor de winst die hij zou hebben gemaakt wanneer de leverancier de distributieovereenkomst wél over de hele lengte van de opzegtermijn had uitgediend. Deze inwisselbaarheid van de opzegtermijn voor een geldbedrag zou ook uitkomst kunnen bieden in de talrijke gevallen waarin de leverancier de distributieovereenkomst heeft opgezegd op een termijn die te kort is en conversie van deze deswege nietige opzegging in een opzegging op de vereiste langere opzegtermijn in strijd zou zijn met bovengeschetste belangen van de leverancier bij een snel einde van de overeenkomst.³²

Anders dan naar Belgisch recht,³³ heeft een dergelijke inwisselbaarheid van de door de leverancier bij de opzegging van een distributieovereenkomst in acht te nemen termijn echter níét de status van geldend recht. Wél wordt ter verdediging van deze inwisselbaarheid vaak verwezen naar de opzegging door de principaal van de – tot op zekere hoogte met een distributieovereenkomst vergelijkbare – agentuurovereenkomst (vgl. art. 7:439 jo art. 7:441 BW). Dergelijke bevoegdheden van een contractspartij tot wat in feite een tussentijdse opzegging is – welke een opzegging op staande voet, maar dan zónder ‘dringende’ reden insluit – in ruil voor een door de opzeggende partij te betalen geldbedrag komen in het Nederlandse recht echter veel vaker voor dan deze verwijzing naar een enkele wettelijke vindplaats doet vermoeden. Men denke behalve aan de reeds vermelde opzegbe-

31. Vgl. vooral J.M. Barendrecht, a.w., p. 561 e.v., waaromtrent F.M. Smit, ‘Opzegging van distributieovereenkomsten: naar een werkbaar systeem’, *NJB* 1994, p. 567 e.v. en J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, a.w., nrs. 226 en 229 e.v. alsmede Rb. ’s-Hertogenbosch 30 december 1994, *NJKort* 1995, 11 (Dr. Oetker/Expim).

32. Vgl. J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, a.w., nr. 229.

33. Vgl. de artt. 2 en 3 van de Loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée.

voegdheden van de opdrachtgever bij een overeenkomst van opdracht (vgl. art. 7:408 lid 1 en 7:411 BW) en principaal (vgl. art. 7:439 lid 1 en 7:441 BW) ook aan bevoegdheden tot tussentijdse opzegging van de opdrachtgever tot een aannemingsovereenkomst (vgl. art. 7:764 lid 1 BW), de werkgever (vgl. art. 7:677 lid 1 BW), bewaargever (vgl. art. 7:605 lid 1 BW), reiziger bij een reisovereenkomst in de zin van art. 7:500 BW (vgl. art. 7:503 lid 1 BW), de wederpartij bij een overeenkomst van personenvervoer (vgl. art. 8:90 lid 1 BW), afzender bij een overeenkomst van goederenvervoer (vgl. art. 8:25 lid 1 BW) en de opdrachtgever bij een overeenkomst tot het doen vervoeren van goederen (vgl. art. 8:65 lid 1 BW). Gemeenschappelijke achtergrond van al deze Nederlandsrechtelijke bevoegdheden tot tussentijdse opzegging lijkt een rechtseconomische, namelijk dat het belang van de opgezegde partij zich níet tegen een dergelijke opzegging verzet zolang zij er dientengevolge niet financieel op achteruitgaat in vergelijking met de situatie waarin de overeenkomst níet tussentijds zou zijn opgezegd, maar uitgediend; aldus wordt ook verklaard waarom de aldus opgezegde partijen recht hebben op vergoeding van het zogenaamde 'positief' contractsbelang.³⁴

Daarom lijkt mij minder juist dat bovenbedoelde aanzetten om de door de leverancier bij de opzegging van een distributieovereenkomst in acht te nemen termijn voor een door hem te betalen geldbedrag in te wisselen, in een aantal opzichten afwijkt van het hierboven geschetste algemene patroon van tussentijdse opzeggingen. Volgens deze aanzetten toch wordt de door de leverancier in acht te nemen opzegtermijn van rechtswege in een door de deze te betalen geldbedrag omgezet en wel nadat 6 maanden van deze termijn verstreken zijn.³⁵

34. Vgl. voor een verklaring van deze bevoegdheden van geheel andere aard Ian Macneil, 'Restatement (Second) of Contracts and Presentation', (1974) 60 *Virginia Law Review*, p. 595 en Melvin A. Eisenberg, 'Relational Contracts', in: Jack Beatson and Daniel Friedman (eds), *Good Faith and Fault in Contract Law*, Oxford 1995, p. 291 e.v.: volgens deze auteurs zijn de bevoegdheden tot opzegging 'at will' een uitvloeisel van het 'relationale' karakter van deze contracten, waarin niet een eenmalige uitwisseling tussen partijen van prestaties centraal staat, maar beider relatie welke ontwikkeling in hoge mate onvoorspelbaar is.
35. Vgl. J.M. Barendrecht, a.w., p. 561 e.v., waaromtrent F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten: naar een werkbaar systeem', *NJB* 1994, p. 567 e.v. en J.M. Barendrecht en G.R.B. van Peurse, nrs. 226 en 229 e.v. alsmede Rb. 's-Hertogenbosch 30 december 1994, *NJKort* 1995, 11 (Dr. Oetker/Expim).

Aldus wordt echter in twee opzichten van genoemd algemeen patroon afgeweken:

- dat genoemde omzetting in een geldbedrag 'van rechtswege' haar beslag krijgt en dus aan de keuzevrijheid van de leverancier wordt onttrokken, impliceert dat hier in afwijking van het algemene patroon niet langer een bevoegdheid van de leverancier tot tussentijdse 'opzegging' ter tafel ligt;
- dat genoemde omzetting pas 6 maanden na de opzegging haar beslag krijgt, impliceert dat aan opgemelde rechtseconomische achtergrond van de bevoegdheden tot tussentijdse opzegging slechts ten dele wordt recht gedaan.

Geen van beide afwijkingen lijkt mij goed verdedigbaar:

- aangezien geenszins gezegd is dat een langere opzegtermijn de leverancier in alle gevallen ongewenst zal voorkomen, gaat een omzetting 'van rechtswege' te ver en sluit een hem competerende bevoegdheid tot tussentijdse opzegging beter aan bij zijn belangen,³⁶
- dat de omzetting pas 6 maanden na de opzegging haar beslag krijgt, wordt gemotiveerd met een beroep op de omstandigheid dat 'de agentuur een maximale opzegtermijn van 6 maanden kent',³⁷ waarbij echter over het hoofd wordt gezien dat aan de principaal nu juist óók de in dit verband relevante bevoegdheid toekomt deze overeenkomst voordien tussentijds op te zeggen onder gehoudenheid aan de handelsagent een schadeloosstelling of schadevergoeding te betalen (vgl. art. 7:439 jo art. 7:441 BW).

De Principles of Commercial Agency, Franchise and Distribution lopen voor wat betreft de inwisselbaarheid van de door de leverancier³⁸ bij de opzegging van de distributieovereenkomst in acht te nemen termijn voor een door deze te betalen geldbedrag wél met het Nederlandsrechtelijke patroon van tussentijdse opzeggingen in de pas;

36. In deze zin ook F.M. Smit, 'Opzegging van distributieovereenkomsten: naar een werkbaar systeem', *NJB* 1994, p. 567 e.v.

37. Vgl. J.M. Barendrecht, a.w., p. 565. Gedoeld wordt hier op art. 7:437 lid 1, tweede zin BW.

38. In Article 1:303 paragraaf (2) van deze Principles ligt overigens besloten dat óók de distributeur bevoegd is om de distributieovereenkomst zonder inachtneming van enigerlei termijn op te zeggen.

van deze overeenstemming blijkt uit paragraaf (1) van Article 1:303 inzake ‘Damages for Non-Observance Notice Period’:

‘(1) In the case of the non-observance of the notice periods mentioned in art. 1:301 (2) and 1:302 (1), the aggrieved party is entitled to damages.’

Deze Non-Observance van de opzegtermijn is evenals een tussentijdse opzegging geheel overgelaten aan de wilsvrijheid van de leverancier en deze is, evenals bij een tussentijdse opzegging, bevoegd de termijn in haar volle omvang aan zijn laars te lappen.

De observatie dat deze Principles met het Nederlandsrechtelijke patroon van tussentijdse opzeggingen in de pas lopen, geldt óók voor de maatstaf die de paragrafen (2) en (4) van Article 1:303 aanleggen voor het geldbedrag dat de zonder inachtneming van de termijn opzeggende leverancier verschuldigd is; dat is de maatstaf van het ‘positief’ contractsbelang:

‘(2) The general measure of damages is such sum which corresponds to the benefit which the aggrieved party would have obtained during the non-observed period of notice.’

‘(4) The general rules on damages for non-performance (art. 9:501 ff PECL) apply accordingly.’

Zoals al uit het opschrift van Art. 1:303 van deze Principles – ‘Damages for Non-Observance Notice period’ – blijkt, vormt het door de voortijdig opzeggende leverancier te betalen geldbedrag louter en alleen een vergoeding voor het feit dat deze hierbij de opzegtermijn niet in acht heeft genomen. De Principles laten geen ruimte voor een vergoedingsplicht ten laste van de opzeggende leverancier die de opzegtermijn wél in acht heeft genomen.³⁹ Blijkens het arrest van de Hoge Raad van 21 juni 1991, *NJ* 1991, 742 (Borka/Mattel) sluit het Nederlandse recht niet uit dat een leverancier die de opzegtermijn in acht neemt, aan de distributeur een vergoeding verschuldigd is:

‘Afhankelijk van de omstandigheden van het geval kunnen ondanks de redelijke duur van de opzegtermijn de eisen van redelijkheid en billijkheid nopen tot toekenning van een schadevergoeding.’

39. Het bijzondere geval dat de opzeggende partij een ‘Indemnity for Goodwill’ verschuldigd is (vgl. Art. 1:306) blijft hier buiten beschouwing.

De schadevergoedingsverbintenis die de Hoge Raad hier op het oog heeft, verschilt dan ook van die welke door een tussentijdse opzegging in het leven wordt geroepen: terwijl laatstgenoemde verbintenis, als gezegd, tot vergoeding van het ‘positief’ contractsbelang strekt, heeft eerstgenoemde vergoeding van kosten van investeringen ten doel die de distributeur vóór de opzegging had gemaakt en na de opzegging vergeefs bleken.⁴⁰

Stein merkt in zijn NJ-noot onder dit arrest op dat de vrijheid die de Hoge Raad in dit arrest neemt om in het kader van de beëindiging van een overeenkomst een schadevergoedingsverbintenis in het leven te roepen, herinnert aan de vrijheid waarmee dit rechtscollege in zijn arrest van 18 juni 1982, *NJ* 1983, 723 (Plas/Valburg) ook aan de andere zijde van het contractenrechtelijke spectrum, dat van de afgebroken onderhandelingen, een schadevergoedingsverbintenis creëerde. Tussen beide arresten kan nog een andere parallel worden getrokken: beide vormen in het licht van de Principles buitenbeentjes.⁴¹

6. CONCLUSIES

Bij de ‘rekkelijkheid en betrekkelijkheid’ van opzegtermijnen zal men spontaan denken aan onderwerpen als variabiliteit in de lengte van deze termijnen of aan hun eventuele inwisselbaarheid voor een door de opzeggende partij aan de opgezegde partij te betalen geldbedrag. Deze onderwerpkeuze – de rekkelijkheid en betrekkelijkheid van opzegtermijnen, te illustreren aan hun variabiliteit en inwisselbaarheid – lijkt zich naadloos te voegen in deze postmoderne tijden waarin de deconstructieve taak van de humaniora wordt beklemtoond, maar blijkt ook haar beperkingen mee te brengen: de rekkelijkheid en betrekkelijkheid van opzegtermijnen komen pas werkelijk in het spel wanneer wettelijke bepalingen (alook bedingen) inzake deze termijnen ontbreken, zoals bij de distributieovereenkomst het geval is.

40. Deze investeringskosten van de distributeur bestonden uit kosten voor reclamemateriaal en een nieuwe showroom alsook uit extra kosten van afvloeiing van overtollig geworden personeel (vgl. HR 21 juni 1991, *NJ* 1991, 742 (Borka/Mattel)).
41. Vgl. voor wat betreft het Plas/Valburg-arrest de Artt. 2:301 PECL en 2.15 lid 2 van de Unidroit Principles of International Commercial contracts en voor wat betreft het Mattel/Borka-arrest het eerste Chapter (‘General provisions’) van de Principles of Commercial Agency, Franchise and Distribution.

Aangezien termijnen in acht te nemen bij de opzegging van distributieovereenkomst, overeenkomsten voor ‘onbepaalde’ tijd betreffen, dat wil zeggen overeenkomsten waarvan het einde door partijen open is gelaten, overeenkomsten met een ‘open’ einde, dienen ‘onvoorziene omstandigheden’ als bedoeld in art. 6:258 BW die een tussentijdse opzegging van een overeenkomst voor bepaalde tijd rechtvaardigen buiten beschouwing te blijven. Buiten het bestek valt ook de opzegging om een zogenaamde ‘dringende’ (ook wel: ‘zwaarwichtige’) reden: deze rechtvaardigt slechts het uitzonderingsgeval dat een opzegging ‘op staande voet’ haar beslag krijgt.

De literatuur heeft meer dan eens geconstateerd dat de rechtspraak voor wat betreft de door een leverancier bij de opzegging van een distributieovereenkomst in acht te nemen termijn ‘tekort schiet’ in haar rechtsvormende taak én geprobeerd dit vacuüm op te vullen met een aantal ‘vuistregels’ die de lengte van de opzegtermijn – in het voetspoor van de rechtspraak – baseren op de tijd die de distributieovereenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht is geweest. Globaal geldt hier: hoe langer de looptijd van de distributieovereenkomst, des te langer de in acht te nemen opzegtermijn.

Blijkens de rechtspraak oefenen ook andere factoren dan deze looptijd van de distributieovereenkomst invloed uit op de lengte van de door de leverancier in acht te nemen opzegtermijn, namelijk:

- de mate waarin de distributeur voor zijn omzet afhankelijk is van de producten welke de leverancier ingevolge de op te zeggen overeenkomst heeft geleverd;
- de mate waarin de distributeur in redelijk vertrouwen op het voortduren van de distributieovereenkomst investeringen heeft gepleegd;
- de tijd die de distributeur nodig zal hebben om met een andere leverancier een overeenkomst te sluiten welke de opgezegde overeenkomst min of meer kan vervangen of zich anderszins in te stellen op de nieuwe situatie die met de beëindiging van de overeenkomst zal intreden;
- het gewicht van de reden die aan de opzegging ten grondslag ligt (en waarschuwingen van de leverancier die eventueel aan deze opzegging vooraf zijn gegaan).

Terwijl bovenvermelde ‘vuistregels’ een criterium ter bepaling van de opzegtermijn bieden dat zonder onderscheid voor alle distributieovereenkomsten voor onbepaalde tijd geldt – de tijd gedurende welke een distributieovereenkomst ten tijde van de opzegging al van kracht

is geweest laat nu eenmaal geen ruimte voor moduleren –, is elk van zojuist genoemde factoren juist toegesneden op de omstandigheden die zich voordoen ten aanzien van de in concreto op te zeggen distributieovereenkomst. Het zijn dan ook vooral deze factoren die elk voor zich de ‘rekkelijkheid en betrekkelijkheid’ van opzegtermijnen in het licht stellen.

Met uitzondering van laatstgenoemde factor is voor deze factoren ook een plaats ingeruimd in de draft van de Principles of Commercial Agency, Franchise and Distribution.

In literatuur en rechtspraak zijn aanzetten te vinden voor een bevoegdheid van de leverancier om zijn verbintenis de overeenkomst gedurende de opzegtermijn uit te dienen in te wisselen voor een aan de distributeur te betalen geldbedrag: zo zou de leverancier in staat zijn zich snel van zijn thans als knellend ervaren banden met de huidige distributeur te ontdoen tegen betaling van een geldbedrag dat deze laatste compensatie biedt voor de winst die hij zou hebben gemaakt wanneer de leverancier de distributieovereenkomst wél over de hele lengte van de opzegtermijn had uitgediend.

Deze aanzetten schieten echter in zoverre tekort dat deze omzetting in een geldbedrag ‘van rechtswege’ haar beslag krijgt en dit pas ‘6 maanden na de opzegging’.

Het ware meer in lijn met zowel het Nederlandse recht, met overwegingen van rechtseconomische aard alsook met bovenvermelde Principles om deze inwisselbaarheid in te richten als een bevoegdheid van de leverancier om de distributieovereenkomst tussentijds – dat wil hier zeggen: tijdens de looptijd van de opzegtermijn – op te zeggen.